

ערב עיון
30 שנה לביקור סאדאת בירושלים

לרגל השקת הספר :
"בין קהיר לירושלים: הנורמליזציה בין מדינות ערב וישראל-הדוגמה המצרית"
מאת דוד סולטן

הסכם השלום הישראלי-מצרי כשלום יציב?

יעקב בר-סימן-טוב

נקודות מרכזיות בהרצאה

מבוא

- 30 שנה לשלום הישראלי-מצרי-איזה מן שלום הוא זה?
- כיצד ניתן להגדירו? מה ייחודו של שלום זה?
- האם זה שלום יציב?

המאזן: חיובי ושלילי

- מצד אחד-העדר מלחמה, העדר איומים ממשיים בשימוש בכוח
- העדר משברים ממשיים
- העדר סכנת התדרדרות
- עמידה במבחנים של משברים ומלחמות באזור-הפצצת הכור הגרעיני, מלחמת לבנון, אינתיפאדה ראשונה, אינתיפאדה שנייה, מלחמת לבנון השנייה.

- מצד שני-שלום קר, העדר נורמליזאציה, העדר הפנמה ממשית של השלום, העדר התפייסות.

הצגת השאלות הבאות:

- האם השלום הישראלי-מצרי יציב?
- כיצד ניתן להסביר את העובדה שיחסי השלום נשמרו ולא הגיעו מעולם לסכנת מלחמה או איום במלחמה?
- מה הם ההסברים לשלום הקר ותפיסות השלום של שני הצדדים?
- מה היא התרומה של השלום הישראלי-מצרי לייצובו של הסכסוך הישראלי-ערבי וליישובם של סכסוכים נוספים?
- מה הם הפרדוקסים של השלום?
- מה הם הסיכויים לייצובו של שלום זה והפיכתו לשלום יציב?

האם השלום הישראלי-מצרי שלום יציב?

- השלום הישראלי-מצרי לא יציב דיו ע"פ דרישות המינימום של הגדרות שלום יציב ולא ע"פ דרישות המקסימום של סוג שלום כזה.
- שלום יציב-הגדרת מינימום-העדר מלחמה ואיום בשימוש בכוח, ונכונות הצדדים ליישב סכסוכים בדרכי שלום. מצב בו אפשרות המלחמה אינה בשיקולי הצדדים ובתוכניותיהם.
- שלום יציב –הגדרת מקסימום-שיתוף פעולה אינטנסיבי בתחום הכלכלי, מסחרי, תרבותי, הפנמת השלום וגלישתו לתחומי פעילות רבים מלמעלה למטה, השלום אינו מוגבל לאליטות בלבד.

- בשלום הישראלי-מצרי-הסתברות המלחמה או איום בשימוש בכוח נמוכים מאוד. אולם, שני הצדדים מתייחסים עדיין לאפשרות כזו בשיקולים האסטרטגיים ובתפיסות הביטחון שלהם.
- במקרה של מלחמה ישראלית-סורית ביוזמה ישראלית, או אלימות גבוהה ישראל-פלסטינים.
- המצרים החזירו את השגריר פעמיים במלחמת לבנון הראשונה ובאינתיפאדה השנייה. לא ניתקו יחסים ולא עשו צעדים מעבר לכך. למרות הלחצים הערביים ובמיוחד הפלסטינים.
- השלום עם זאת לא מתחמם דיו-אין שיתוף פעולה ממשי מעבר לתחום הביטחוני הצר וגם זה מוגבל למדי-ציר פילדלפי.
- השלום מוגבל לאליטות הפוליטיות והביטחוניות –אין גלישה מטה.

מדוע השלום נשמר

- הסברים ריאליסטיים מאשר ליברליים.
- אינטרס חיוני-עבור שני הצדדים-שיקולים רציונאליים.
- תפקיד ארה"ב
- משטרים פוליטיים יציבים-מצרים
- שביעות רצון הדדית-באשר לתנאים הביטחוניים של ההסכם וביצועו במיוחד בנושא הטריטוריאלי.
- ציפיות שלום יציבות-הגבלת ציפיות לתחום הביטחוני בלבד. השלמה עם מצב זה.
- וודאות באשר להתנהגות צפויה-שני הצדדים בטוחים שהצד השני לא יפר את ההסכם, גם בשל ארה"ב.

- קיומם של צינורות תקשורת פתוחים-המונעים אי הבנות או טעויות-תפיסה מסוכנות.
- ערבויות וסיוע צבאי-כלכלי-אמריקאי-יצירת תלות יחסי השלום בארה"ב.

מדוע השלום קר?

- הגדרת שלום קר- "מצב של העדר מלחמה או איומים של שימוש בכוח לאחר שהצדדים יישבו את הסכסוך ביניהם, אולם טרם הושגה התפייסות מלאה. קיימת סכנה מסוימת אם כי נמוכה לחזרה למצב של אלימות והמלחמה טרם הוצאה לחלוטין מהשיקולים האסטרטגיים של שני הצדדים. קיים שלום פורמאלי, אשר מוגבל לרמה הממשלתית בלבד, כאשר שיתוף הפעולה מוגבל לתחומים ביטחוניים ופוליטיים מינימאליים הדרושים להסדרת היחסים". (בני מילר)
- הגדרת בוטרוס-בוטרוס ג'אלי- "מצב בו קיים מבוי סתום בתהליך השלום ורמת הנורמליזאציה מוגבלת במכוון (אם כי לא מודים בכך) כתגובה למדיניות ישראל."

• ארבעה הסברים

- שלום נפרד-העדר שלום כולל מונע את מצרים לחמם את השלום
- אי-יישובו של הסכסוך הישראלי-פלסטיני
- התנהגות ישראל- לבנון, אינתפאדות, התנחלות, ירושלים, עזה-מצור
- אי-בשלות מצרים-פנימית- אין לגיטימציה אידיאולוגית, והתפייסות, ישראל כאיום ללאומיות הערבית, לאסלאם, למנהיגות מצרים בעולם הערבי ובמזרח התיכון.

התייחסויות שלום שונות

התפיסה הישראלית-שלום יציב, שלום חם, התפייסות, יחסים נורמאליים, נספח שלוש בהסכם השלום.

- נורמליזאציה היא לגאלית ומחייבת מתוקף ההסכם אינה מותנית בשלום כולל או פיתרון הבעיה הפלסטינית.
- ההדגשה על נורמליזאציה-היא בעיקר סמלית מאשר מעשית-משום שזו עדות לשינוי אמיתי של עמדות, ביטוי למחויבות, מבחן לשלום אמיתי, פיצוי מוחשי לתמורה מוחשת (שטח), לצורך לגיטימציה פנימית (הצדקת המחיר הגבוה).
- אי-ביצוע הנורמליזאציה-הפרת ההסכם-העדר תועלת-הפסקת אש ותו-לא.

התפיסה המצרית

- נורמליזאציה היא מעבר להסכם.
- קריאה ליחסים מיוחדים.
- ניסיון לכפות משהו בניגוד לרצון
- אימפריאליזם כלכלי או תרבותי
- איום על הזהות המצרית, המנהיגות בעולם הערבי, ניסיון להפריד בין מצרים והעולם הערבי.

תרומת השלום הישראלי-מצרי לשלום האזורי

- ייצוב הסכסוך-ללא מצרים-אין מלחמה גדולה
- לא סייע בשלב הראשון להביא את מדינות ערב האחרות
- עצם קיומו אפשר את מדריד, וושינגטון, אוסלו, ירדן, שחות עם סוריה. לגיטימציה לתהליכי שלום נוספים.

הפרדוקסים של השלום הישראלי-מצרי

- ההסכמים עם הפלסטינים וירדן לא הביאו לחימום השלום הישראלי-מצרי כי אם לקירורו וקיפאונו.
- התייחסות המצרית לתהליך כאל איום מאשר הישג מדוע:
- מזעור התפקיד המצרי בתהליך השלום.
- שיפור במעמדה הפוליטי-אסטרטגי-כלכלי של ישראל
- תחושת תחרות עם ישראל על מנהיגות בעולם הערבי ובמזה"ת
- מאמצי פרס לכונן מזה"ת חדש כאיום.
- תחושת נחיתות מצרית בכל התחומים: צבאי (נשק גרעיני), פוליטי (יחסים עם ארה"ב), כלכלי (מזה"ת חדש)
- התנגדות מצרית לנורמליזאציה של ישראל עם שחקנים ערבים אחרים
- התלבשות מצרית על הנושא הגרעיני.
- החמוש המצרי.
- התבטאויות מסוכנות
- עידן נתניהו-על סף מלחמה קרה.

התנאים והסיכויים לשלום יציב

- הסתפקות בשלום קר-טוב שלום קר על פני מלחמה חמה
- זהירות מהסתבכות בעזה-הצורך בניהול תבונה של נושא עזה.
- הכנסת מצרים לתהליך השלום.

ייצובו וחימומו של השלום תלוי בשלושה גורמים:

- שלום כולל-יישוב הסכסוך הישראלי-פלסטיני והישראלי-סורי-תנאי הכרחי אך לא מספיק
- בניית אמון תהליכי התפייסות
- כינון מערכת אזורית-קהילת ביטחון, קהילה כלכלית.